

Eltűnt és eldugott szobrok

Budapesten

Irta: Tábori Kornél

Az oknyozó történetírás fontos, meglepő és itt-ott nagyon érdekes témakört találhat a budapesti szobrok körül is. Van nálunk nem egy szobor, amelyet apáink még jól ismertek, de már hasztalanul keresik a helyén. Egyik-másik a városrendezés áldozata lett, sőt akad olyan, amelyik igazságtalanul B-listára került, degradálták a kültelekre, vagy homályos raktárhelyiségbe.

Tudunk olyanról, amelyet elloptak, meg aztán olyat, amely csere útján került ösmeretlen helyre. Viszont föl is fedeztek nagyértékű régi szoborművet a lomtári sötétben, de még a föld alatt is. *Habent sua fata etiam sculptores.* Némelyiknek tragikus a sorsa, másé mulatságos.

A legrégibb eltűnt szobrok, amelyek a népvándorlás pusztító káoszában tűntek el, Óbuda földjéből jutottak napvilágra. A papföldi ásatás Mithras perzsa ősiszten templomából hozta előnk a Nap személyesítőjének kőszobrát s az akvinkumi múzeumban, amely harminc évvel ezelőtt épült, láthatjuk Isis és Serapis kedves domborképeit s a nemrég talált finom kis Mercur bronzszobrot, meg a siremlékhez készült erőteljes bikaszobrot. Kedves egy néger énekes fiú apró bronzszobra és impozáns néhány figurális siremlék, közte Aurelius Bito-é és fiáé.

A margiszigeti romok közt, ahol valaha a Szent Domonkos-apácák temploma és zárdája, meg a jámbor begunák háza volt, ma is ott fekszik Szent Erzsébet fejetlen szobortöredéke. Ez valaha a budai klariszák ittépült kápolnájában állt.

Még ennyi sem maradt az olasz művészek szobraiból, amelyek Mátyás király budavári palotájában ékeskedtek, vagy a Zsigmond király lovas-szobrából. Néhány szobordarabot nemrég egy budai vén ház lebontásakor találtak meg.

Különös a Szűz szobrának története a koronázó főtemplomban. Ez másfélszáz évre eltűnt. Most a Loreto-kápolnában tartja a gyermek-Jézust ölében s alatta bevésve a regegyes történetet:

»A boldogságos Szent Szűz szobrát II. Ulászló király 1515 évben gyilkos golyótól való szabadulása emlékére készíttette. A szobor már az 1520 évben a templomban állott. 1541 évben a törökök elől fal által lett elépítve. 1686 évben, Budavára visszafoglalásakor, midőn a löporraktár légberöppült és a heves rázkódás folytán a fal leomlott, a törökök rémületére, a keresztények örömeire, Szűz Mária szobra ismét látható lön. E szobor hajdan a jöteplom déli kupolájában, a második nagy ablak alatt állott; 1891 évben a kupola helyreállítása után idehozott.«

Három szobor állt a Mátyás-palota kapuja fölött, de eltűntek. Néhány szép töredék a Nemzeti Múzeumba került. A szobrokról magukról Evlia Cselebi török utazó-író számol be belgrádi és sztambuli feljegyzései során.

Eltűnt a várból az első Szentháromság-émlék; ma a Zsigmond-téren áll. A második Szentháromság-émlék sem állt mindig a helyén. Bernardo Ferratti alkotta meg a főszobrot,

amely esztendőkön át az előljárósági ház egyik boltíves sötét lokalitásában volt, s csak a 17-ik század elején ál-

őriz. Tizenöt barokk-szobor volt rajta, mindet hithű budai polgárok csinaltatták. Állítólag azért, mivel a

Mátyás király szobra: Ferenczy István tervezete

(Homművész 1840.)

lították ki a térre, de később az egészet lebontották és Ungleich Fülöp szobra került a helyébe. A Ferratti-alkotást szétszedték s eredeti formájában már csak egy metszeten látható, amelyet a Fővárosi Múzeum

közlekedésnek álltak útjában, lebontották és eladogatták. Kettejük a lipótmezei Apáthy- és Scholz-nyaralók kertjébe jutott.

Alig emlékszik már ez a generáció a gyűlöletes Hentzi-szoborra, —

amely a Szent György-téren, a honvédelmi minisztérium mai palotája előtt állt és főképp az ellene intézett bombamerényletkor vált hírhedtté.

Dionysos-szobor a Magyar Nemzeti Múzeum antik gyűjteményében

Sprengernek ezt a gotikus vas-szobrát 1852-ben állították az 1849-ben Pestet bombáztató Hentzi és társai emlékére, 1890-ben a lipótmezei hadapród-iskola kertjébe vitték s 1918-ban a forrongáskor lerombolták. Egyes darabjait évek mul-

tán egy Ernst-aukció keretében elárverezték.

A pesti oldalon eltűnt szobrok közül a régi Városház-téren volt egy Szentháromság-szobor, de olyan rossz anyagból, hogy korhadni és roskadozni kezdett, mire lebontották. Nagy mester szép munkája volt az a Kalvária-terasz, amely a Józsefvárosban állt, a Kalvária-téren (1756). Egyes részeit, köveit az új Kalvária építésekor Stroblék megmentették a végpusztulástól s megint összeállították az Epreskertben, ahol kápolna lett belőle, de a szobrok nélkül.

A városháza előtt állt Szent Ignác szobra. Helyére *Adami* Károly Athene városvédő-szobrát készítette; az utóbbi a Svábhegyre jutott föl később, a vízművekhez (Diana-ut); de valaki — állítólag jogtalanul — »magántulajdonába vette« s azóta eltűnt a közönség szeme elől.

A régi *Zeughaus* (fegyvertári épület), amely III. Károly alatt Mátyás várkastélyának maradványaiból épült, nevezetes volt az oromzatára állított nagydorongu Herkules-szoborról is. Amikor a királyi palota mai formáját kapta, elvitték a szobrot és a *Zeughaus* egész kapuzatát a palota dunaparti terraszára és most Herkules a kapuban áll, míg a kapu két kisebb szobra most kétoldalt fölötté silbakol. Idesorolnók *Ferenczy* István híres Mátyás-szobrát is, amely azonban csak tervezet maradt, sohasem készült el.

Nepomuki Szent János egyik nevezetes szobra, amelyről *Lenau* Miklós irt, a régi hajóhid disze volt. Ma az Eötvös-tér 2. számú házának udvarán látható. Több ilyen udvarba dugott szobor is van.

Szent Kristóf szobra a Váci ucca és Kristóf-tér sarkán, 1833 óta *Birly* doktor házát díszítette s alatta a Kristóf-patika volt. *Bauer* Mihálynak ezt a nagy szobrát a ház lebontásakor bevitték a központi Városháza udvarába.

Kevesebben tudják, hogy hova lett a Nereida-kut, *Uhrl* Ferenc szép műve a Ferenciek-teréről. A fején antik edényt tartó alak és a meztelen térddel guggolva merítő társnője a pufók fiu-relieffel együtt a kőbányai Liget-téren van 1899 óta.

Két hasonló kutszobrot száműztek a Népligetbe. Egyik a Belváros régi Hal-terén állt még 1898-ban a klaszszicizáló halászleánnyal; a másik pedig a Terézváros plébániatemploma előtt vizcsöves oroszlánfejével.

Félaktos női kutszobrot vittek ki a Mária Valéria ucca 3. számú házából a Fővárosi Muzeumba. Ma már kevés régi kutszobor áll a pesti és budai udvarokban. (Dunaiszky Lő-

rincé a Bálvány ucca 20., Sansovino-
másolata a Deák Ferenc ucca 21.,
Bachansnő- és Flóra-szobrai a Zrinyi
ucca 7., az Attua-körut 32., a Ferenc
József-rakpart 2., a Károly-körut 8.,
a Dorottya ucca 6., a Bálvány ucca
19. és a régi Lloyd-palota udvarán.)

Hányan tudják, hogy a furcsa he-
lyen férfimaszkot tartó női szobor
és peplonos társnője, honnan kerültek
a Fővárosi Múzeum elé? Ez a Ber-
ringer-alkotta szoborpár az egykori
német színház előtt állt.

Ötven évre eltűnt egy Dionysos-
szobor, amelyet *Varju* Elemér dr.
fedezett fel a Nemzeti Múzeum kő-
raktárában. Most a régiségtár egyik
büszkesége.

